

Истинското завръщане на българската емиграция

Вихрен ЧЕРНОКОЖЕВ

„История на българската емиграция в Северна Америка“ от д-р Иван Гаджев е уникална книга не само в българската книжовност, но и в българската духовност. Първият том (1860-1944) от замисленото тритомно издание включва изключително ценни автентични документи, оформили облик на българските колонии из Новия свят. Дълги години д-р Иван Гаджев участва дейно в работата на наши емигрантски сдружения. Бил е секретар на ЦК на Македонската патриотична организация (МПО) за Северна Америка, Австралия и Европа. В памет на убития без съд и присъда от комунистите негов баща (безследно изчезнал в печално известната Лушинска яма край с. Добринище, Разложко) създава в Мичиган, а след 1989 г. и в родния си град Гоце Делчев Институт по история на българската емиграция в Северна Америка „Илия Тодоров Гаджев“. Издание на този уникален културно-исторически център е не само настоящият труд, в който авторът е вградил многолетните си изследователски усилия, но и една великолепна книга в памет на първия български дисидент Илия Минев, за която вече писах във в. „ПРО и АНТИ“.

Д-р Иван Гаджев
**ИСТОРИЯ НА
БЪЛГАРСКАТА
ЕМИГРАЦИЯ В
СЕВЕРНА АМЕРИКА**
Поглед отвътре
Т. 1 - 1860-1944
Издава Институт
по история на
българската
емиграция в
Северна Америка
„Илия Т. Гаджев“
и изд. къща
„Гутенберг“,
С., 2003
Цена 25 лв.
Кат. № 549

Книгата на д-р Иван Гаджев е истинска енциклопедия на българската емиграция в Северна Америка и борбите за освобождение на Македония. Неслучайно авторът заключава, че тъкмо „историческите катаклизми, свързани със съдбата на Македония, са основните причинители на първите сериозни емиграционни вълни от българи“. Жертви на турски, сръбски или гръцки терор, бежанците, останали без дом и препитание, предпочитат мъките на изгнаничеството пред унижението на ново робство. Д-р Иван Гаджев проследява подробно формирането на първите им обществения и колонии, задомяване и натурализиране, поминък, културни и просветителски прояви, училища, периодичен печат и книгоиздаване.

Върху тоя изключително богат културно-исторически фон д-р Гаджев разгръща житейската драма и мотивация на редица български емигранти. От троянчанина Илия С. Йовчев, който се установява в Америка през 1870 г. и пише пламенни статии за бедственото положение на българите под игото - до „родния принос в чудото Бил Гејтс“ - изобретяването на първообраза на компютъра от Джон Атанасов. Всяко житейско-битие тук е един ненаписан роман. Не само за българите, успели да станат галеници на „американската мечта“ - фабриканти, банкери, президенти и мениджъри на фирми, музиканти и даже писатели... Казват, че преди да умре, президентът Рузвелт разлиствал „Това е моята страна“ от Стоян Христов. Той е авторитетен журналист - дълги години завежда външнополитическия отдел на „Чикаго дейли нюз“. Историята на д-р Гаджев е събрала и опазила ценни документални свидетелства за стотици българи, успели в различни области на частното предприемачество и свободните професии в Америка. Някои от тях звучат като преписки от ръката на родолюбив книжовник - да се знае и помни во веки истинското завръщане на нашата емиграция.

Тук няма да се спирам на сложната и противоречива история на Съюза на македонските политически организации и на широко коментиранията роля на Иван Михайлов и други македонски лидери от различни крила на македонското движение в МПО. Но не мога да отмина приложението с обикновени вестникарски изрезки от емигрантския печат през 20-те години на миналия век. Тъкмо те са недвусмислено историческо доказателство за националните чувства на нашите първи емигранти от Македония. Те строят български черкви, в които службата е на български език; те именуваат своя бизнес „български“. Какво по-голямо доказателство за изкуственото създаване на „македонска нация“ от сърбокомунистите.